

VAI AIZSARDZĪBA PRET KONKURENCES IZKROPĻOJUMU NAV EIROPAS SAVIENĪBAS DARBĪBAS MĒRĶIS, KOPŠ STĀJIES SPĒKĀ LISABONAS LĪGUMS?

AFTER LISBON TREATY CAME INTO FORCE, IS COMPETITION DISTORTION PREVENTION NO LONGER AN OBJECTIVE OF EUROPEAN UNION?

Zane Norenberga, Mg. iur.

Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes
tiesību zinātņu doktorante

Summary

Since the Lisbon Treaty came into force, the objective to prevent distortion of competition is no longer explicitly set out in Article 3 of the Treaty on the functioning of the European Union but subsumed in the term “internal market”. Internal market, according to the Treaty on the functioning of the European Union, is based on highly competitive social market economy. Hence, the analysis reviews the statement whether the EU objective to prevent distortion of competition can be substituted in its entirety with the concept of highly competitive social market economy. There is no official EU social market economy definition, but it can be deduced from interpretation of legal norms in the context. According to case law pertaining to the concept of highly competitive social market economy, the main emphasis is on a highly competitive market economy, whereas social policy mostly is subordinated. Hence, there are grounds for substituting the EU objective to prevent distortion of competition with the notion of internal market based on highly competitive social market economy. The author reaches this conclusion with substantiation based on the analysis of legal norms and case law.

Atslēgvārdi: konkurence, iekšējais tirgus, sociālā tirgus ekonomika

Keywords: competition, internal market, social market economy

Ievads

Eiropas Savienības (turpmāk – ES) pamatlīgumi (ES faktiskās konstitūcijas), kas veidoja ES tiesisko pamatu,¹ ietver ekonomiskos mērķus un uzdevumus to sasniegšanai. Vienlaikus, attīstoties ES un tirgum, ekonomiskie mērķi tiek

¹ Levits E. Priekšvārds. Grām.: Konsolidēts Eiropas Kopienas dibināšanas līgums un Nicas līgums. Rīga: Tulkošanas un terminoloģijas centrs, 2001, 3. lpp.

mainīti. Ņemot vērā to, ka Lisabonas līgums² gramatiski maina pamatlīgumu attiecībā uz ES kompetenci nodrošināt aizsardzību pret konkurences izkropļojumu, rakstā analizēts, vai aizsardzība pret konkurences izkropļojumu arī šobrīd ir ES ekonomiskais mērķis.

Gramatiskās izmaiņas Eiropas Savienības pamatlīgumu tekstos

Lisabonā 2007. gada 13. decembrī tika parakstīts ES pamatlīgums – Lisabonas līgums, ar ko groza Līgumu par Eiropas Savienību (turpmāk – LES)³ un Eiropas Kopienas dibināšanas līgumu (turpmāk – EKDL).⁴ Lisabonas līguma grozījumu rezultātā konsolidētais līgums tiek dēvēts par Līgumu par Eiropas Savienības darbību (turpmāk – LESD).⁵ LESD trešā panta pirmās daļas b) punkts paredz, ka ES, lai nodrošinātu dalībvalstu saskaņotu ekonomikas politiku, ir ekskluzīva kompetence iekšējā tirgus darbībai nepieciešamo konkurences noteikumu izveidošanai. LESD ir pievienots 19. protokols “Par iekšējo tirgu un konkurenci”. Protokolā norādīts, ka iekšējais tirgus, kā izklāstīts 3. pantā LES, ietver sistēmu, kas nodrošina, ka konkurence nav izkropļota.

LES paredz izveidot iekšējo tirgu, ar to saprotot: 1) stabilu Eiropas attīstību, kuras pamatā ir līdzsvarota ekonomiskā izaugsme un cenu stabilitāte; 2) sociālo tirgus ekonomiku ar augstu konkurētspēju, kuras mērķis ir panākt pilnīgu nodarbinātību un sociālo attīstību; 3) vides augsta līmeņa aizsardzību un tās kvalitātes uzlabošanu.⁶

Līdz Lisabonas līgumam EKDL, kuru pēc būtības aizvieto LESD, otrs pants paredzēja, ka Kopienas mērķis, nodibinot kopēju tirgu un Ekonomisko un monetāro savienību, tostarp ir veicināt harmonisku, līdzsvarotu un noturīgu saimnieciskās darbības attīstību, panākt augstu nodarbinātības un sociālās aizsardzības līmeni, vīriešu un sievietes vienlīdzību, noturīgu izaugsmi bez inflācijas, veicināt augstu konkurētspējas pakāpi. Lai šo mērķi sasniegtu, EKDL trešā panta c) un g) punkts paredz:

- 1) iekšējo tirgu, kurā visas dalībvalstis atceļ šķēršļus brīvai preču, personu, pakalpojumu un kapitāla aprītei;
- 2) sistēmu, kas nodrošina to, ka iekšējā tirgū nav izkropļota konkurence.

Gan jāatzīst, ka ES mērķis veicināt augstu konkurētspējas pakāpi netika iekļauts uzreiz, tikai no 1997. gada.⁷ Līdz 1997. gadam iekšējā tirgus izveide un sistēma, kas nodrošina to, ka iekšējā tirgū nav izkropļota konkurence, kalpoja kopējā tirgus izveidei, tikai lai veicinātu harmonisku, līdzsvarotu un noturīgu

² Lisabonas līgums, ar ko groza Līgumu par Eiropas Savienību un Eiropas Kopienas dibināšanas līgumu. Parakstīts Lisabonā 13.12.2007. [13.12.2007. red.].

³ Līgums par Eiropas Savienību. Parakstīts Māstrihtā 07.02.1992. [26.10.2012. konsolidētās versijas redakcija].

⁴ Eiropas Kopienas dibināšanas līgums. Parakstīts Romā 25.03.1957. [29.12.2006. konsolidētās versijas redakcija].

⁵ Līgums par Eiropas Savienības darbību. Parakstīts Romā 25.03.1957. [26.10.2012. konsolidētās versijas redakcija].

⁶ Līgums par Eiropas Savienību. Parakstīts Māstrihtā 07.02.1992. [no 07.02.1992. līdz 29.12.2006. konsolidētās versijas redakcija], 3. panta 3. punkts.

⁷ Eiropas Kopienas dibināšanas līgums. Parakstīts Romā 25.03.1957. [10.11.1997. konsolidētās versijas redakcija].

saimnieciskās darbības attīstību, panāktu augstu nodarbinātības un sociālās aizsardzības līmeni un noturīgu izaugsmi bez inflācijas.

Līdz ar to secināms, ka no 1997. gada EKDL paredz politikas mērķi – augstu konkurētspējas pakāpi. Vienlaikus EKDL paredzēja iekšējo tirgu un sistēmu, kas nodrošina, ka konkurence iekšējā tirgū nav izkropļota.

ES valstu un valdību vadītāji Romā 2004. gada 29. oktobrī parakstīja Līgumu par konstitūciju Eiropai (turpmāk – Konstitucionālais līgums). Konstitucionālais līgums aizstātu EKDL un LES, un tas apvieno visus trīs pilārus. Konstitucionālais līgums nestājās spēkā, jo to ratificēja 18 no 27 ES dalībvalstīm.⁸ Neskatoties uz to, Konstitucionālā līguma teksts ir ņemams vērā analizē. Tajā ietvertajiem politiskajiem un ekonomiskajiem mērķiem piekrita lielākā daļa dalībvalstu, tādēļ ir pamatoti uzskatīt, ka tas samērā objektīvi atspoguļo plānotos sasniedzamos ekonomiskos mērķus. Savukārt definētie ekonomiskie mērķi ļauj spriest par tā brīža ekonomisko integrācijas pakāpi, kas tostarp paredz, ka nepieciešama politika pret konkurences izkropļojumu. Secīgi Konstitucionālais līgums ļauj rekonstruēt politikas pret konkurences izkropļojumu nepieciešamības pakāpi. Saskaņā ar Konstitucionālā līguma trešā panta 2. daļu ES ekonomiskais mērķis tostarp ir radīt iekšējo tirgu, kur pastāv brīva un netraucēta konkurence.

Šajā kontekstā būtiski arī vērtēt LES regulējuma attīstību. LES trešā panta redakcija, kas citēta iepriekš, ir spēkā ar Lisabonas līguma grozījumiem. Līdz tiem LES otrais pants⁹ paredzēja veicināt ekonomisku un sociālu attīstību un augstu nodarbinātību, kā arī panākt līdzsvarotu un noturīgu attīstību, jo īpaši radot telpu bez iekšējām robežām, stiprinot ekonomisko un sociālo kohēziju un nodibinot Ekonomisko un monetāro savienību, kuras galamērķis saskaņā ar šo līgumu paredz vienotu valūtu.¹⁰

Tādējādi līdz Lisabonas līgumam, lasot kopsakarā ES pamatlīgumus un interpretācijā izmantojot arī Eiropas konstitūcijas redakciju, pēc autores domām, ES mērķis tostarp bija izveidot kopējo iekšējo tirgu – telpu bez iekšējām robežām, kur pastāv brīva, netraucēta un efektīva konkurence, kas sasniedzama:

- 1) izveidojot iekšējo tirgu, kurā visas dalībvalstis atceļ šķēršļus brīvai preču, personu, pakalpojumu un kapitāla apritei;
- 2) radot sistēmu, kas nodrošina to, ka iekšējā tirgū nav izkropļota konkurence.

Salīdzinot ar situāciju pēc Lisabonas līguma, secināms, ka LESD trešajā pantā, kurā uzskaitītas ES ekskluzīvās kompetences,¹¹ vairs nav minēta konkurences aizsardzība pret izkropļojumu, bet ir minēta tikai ekskluzīva kompetence iekšējā tirgus darbībai nepieciešamo konkurences noteikumu izveidošanai. Vienlaikus LES paredz iekšējo tirgu, ko tostarp raksturo sociālā tirgus ekonomika ar augstu konkurētspēju. Secīgi arī LES neietver aizsardzības pret

⁸ Lai Konstitucionālais līgums stātos spēkā, tas bija jāratificē visās Eiropas Savienības dalībvalstīs atbilstoši to nacionālajām procedūrām. Atsevišķās dalībvalstīs tas netika ratificēts, tādēļ 2007. gada 21.–22. jūnijā Eiropadomē Eiropas Savienības valstu un valdību vadītāji vienojās atteikties no Konstitucionālā līguma projekta. Sk. 29.02.2008. likumprojekta Nr. 90/TA-3284 “Par likuma “Par Līgumu par konstitūciju Eiropai” atzīšanu par spēku zaudējušu” anotāciju. Pieejams: <http://titania.saeima.lv/LIVS/SaeimaLIVS.nsf/0/367449605F4DFA1DC2257401002B5DAA?OpenDocument>

⁹ Lisabonas līguma grozījumu rezultātā LES otrais pants tika pārdēvēts par trešo pantu.

¹⁰ Līgums par Eiropas Savienību. Parakstīts Māstrihtā 07.02.1992. [no 07.02.1992. līdz 29.12.2006. konsoolidētās versijas redakcija].

¹¹ Ekskluzīvās kompetences gadījumā dalībvalstīm nav tiesību attiecīgajā jomā pieņemt juridiski saistošus noteikumus (ES tiesības, 90. lpp.).

konkurences izkropļojumu principu. Līdz ar to secināms, ka gramatiski ES pamatlīgumos vairs nav nostiprināta aizsardzība pret konkurences izkropļojumu ne kā ES ekonomiskais mērķis, ne kā uzdevums, ne kā kompetence.

Iekšējā tirgus darbībai nepieciešamie konkurences noteikumi

Konkurences noteikumi ir ietverti LESD VII sadaļas pirmajā nodaļā. LESD VII sadaļas pirmās nodaļas 1. iedaļā iekļautās tiesību normas attiecas uz uzņēmumiem, un tās gramatiski nav mainījušās kopš Eiropas Ogļu un tērauda kopienas dibināšanas.¹² LESD VII sadaļas pirmās nodaļas 1. iedaļā iekļautās tiesību normas attiecas uz valsts atbalstu. Šīs tiesību normas gan ir būtiski mainījušās kopš brīža, kad šāds vispārējs aizliegums tika iekļauts Eiropas Ogļu un tērauda kopienas dibināšanas līgumā,¹³ taču tās nemainīja Lisabonas līgums. Secīgi iekšējā tirgus darbībai nepieciešamie konkurences noteikumi nav mainījušies, un tādējādi tie pēc Lisabonas līguma papildus nenostiprina aizsardzību pret konkurences izkropļojumu, kas būtu pamats izslēgt to no ES politiskajiem mērķiem.

Līdz ar to secināms, ka iepriekš Eiropas pamatlīgumos nelietotā jēdziena “sociālā tirgus ekonomika ar augstu konkurētspēju” saturs nodrošina to, ka konkurence netiek izkropļota.

Sociālā tirgus ekonomika ar augstu konkurētspēju

Saskaņā ar Eiropas Parlamenta mājaslapā sniegto informāciju efektīva konkurence kā viena no Eiropas Kopienas dibināšanas un darbības politikām ekonomikā nav pašmērķis. Efektīva konkurence ir brīvs un dinamisks iekšējā tirgus īstenošanas priekšnoteikums un viens no vispārējās ekonomiskās labklājības sekmēšanas instrumentiem. Tādēļ konkurences aizsardzības princips jau ir ietverts pašā iekšējā tirgus jēdzienā.¹⁴ Lai rastu argumentētu pamatojumu Eiropas Parlamenta mājaslapā publicētajai informācijai, nepieciešams noskaidrot, kas ir konkurējoša sociālā tirgus ekonomika, kā to nodrošina iekšējā tirgus darbībai nepieciešamie konkurences noteikumi un kā raksta pamattēmas kontekstā tā ietver sevī aizsardzību pret konkurences izkropļojumu.

Autore nerada oficiālu skaidrojumu, kā ES tiesiskajā un ekonomiskajā telpā būtu saprotama “sociālā tirgus ekonomika” un vēl jo vairāk – “sociālā tirgus ekonomika ar augstu konkurētspēju”. Ekonomikas vēsturē ir rodami sociālās tirgus ekonomikas skaidrojumi,¹⁵ taču to attiecināšana uz pārnacionālu veidojumu, kāda ir ES,¹⁶ no autores puses būtu pārdroši.

No LESD 119. panta izriet: lai dalībvalstis saskaņotu savu ekonomisko un nodarbinātības politiku, kuru nodrošināšana ir ES kompetencē, nepieciešama saskaņota dalībvalstu ekonomikas politika, kuru īsteno saskaņā ar principu, kas paredz atvērta tirgus ekonomiku, kurā pastāv brīva konkurence. Lasot

¹² Butāns M. Eiropas Savienības iekšējā tirgus tiesības un Ekonomikas un monetārā savienība. Grām.: Eiropas Savienības tiesības. II daļa. Materiālās tiesības. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2016, 321. lpp.

¹³ Ibid.

¹⁴ Eiropas Parlaments: Eiropas Savienības faktu lapas. Konkurences politika. Pieejams: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/lv/sheet/82/konkurences-politika> [aplūkots 03.02.2020.].

¹⁵ Zelmenis D. Valsts loma tirgus ekonomikā. Rīga: RSU, 2019, 139. lpp.

¹⁶ Levits E. 2001, 3. lpp.

kopsakarā ar šo normu, no LESD 120. panta¹⁷ izriet, ka dalībvalstu un ES ekonomiskā politika kopumā ir saskaņota atvērta tirgus ekonomika, kurā pastāv brīva konkurence, kas veicina resursu efektīvu sadali. Līdz ar to secināms, ka tiesību norma regulē ES dalībvalstu un ES kopējo ekonomisko politiku, kura balstās uz atvērtu iekšējo tirgu, ko nodrošina brīva konkurence.

No LESD 151. panta¹⁸ izriet, ka ES un dalībvalstis, ņemot vērā valstu atšķirīgo praksi, jo īpaši līgumattiecību jomā, kā arī vajadzību uzturēt ES ekonomikas konkurētspēju, par saviem mērķiem izvirza:

- 1) nodarbinātības veicināšanu,
- 2) dzīves un darba apstākļu uzlabošanu,
- 3) pienācīgu sociālo aizsardzību,
- 4) dialogu starp darba devējiem un darba ņēmējiem,
- 5) cilvēkresursu attīstību, kas vērsta uz pastāvīgi augstas nodarbinātības uzturēšanu,
- 6) cīņu pret sociālo atstumtību.

Šo mērķu sasniegšanu nodrošinās ne tikai iekšējā tirgus darbība, kas palīdz saskaņot sociālās sistēmas, bet arī līgumos paredzētās procedūras un normatīvu un administratīvu aktu tuvināšana.

Līdz ar to no tiesību normas izriet, ka ar LESD garantēto sociālo jautājumu risināšana primāri ir jānodrošina ar iekšējā tirgus darbību, kurā pastāv brīva konkurence. Sasniedzot ekonomiskos mērķus, tiek mazinātas sociālās problēmas. Ja tirgū ir efektīva konkurence, ir darbavietas, darba devējs ir spējīgs maksāt algu, kas nodrošina dzīves apstākļu paaugstināšanos, kā arī maksāt nodokļus, kas tostarp mazina sociālo atstumtību, darbvietu pieprasījums un saprātīga alga veicina cilvēkresursu attīstību. Tādējādi konkurētspējīga ekonomika spēj risināt sociālos jautājumus bez papildus ES vai dalībvalsts iejaukšanās. Taču, ja ekonomika nav tik konkurētspējīga, lai risinātu sociālos jautājumus, to nerisināšana vispār var nodarīt papildu kaitējumu ekonomiskajām interesēm. Tādēļ sociālajai politikai ir jāatbalsta cilvēki, lai tie kļūtu par veiksmīgiem tirgus dalībniekiem, tādējādi veicinot ekonomiku.¹⁹ Secīgi sociālais aspekts iekļaujas tirgus ekonomiskajos mērķos.

ES ekonomiskā politika ietver iekšējā tirgus darbību brīvas konkurences apstākļos. Būtiski, kas ir tie elementi, kuri nodrošina brīvu konkurenci iekšējā tirgū. Saskaņā ar LESD 26. panta otro daļu iekšējais tirgus aptver telpu bez iekšējām robežām, kurā ir nodrošināta preču, personu, pakalpojumu un kapitāla brīva aprīte, kas atzīstamas par ES pamatbrīvībām. Līdz ar to šo brīvību ierobežojums ir pieļaujams tikai tad, ja tam ir leģitīms un ar ES pamatlīgumiem saderīgs mērķis un ja to attaisno primārie vispārējo interešu iemesli, ar nosacījumu, ka šādā gadījumā tas ir piemērots, lai nodrošinātu attiecīgā mērķa sasniegšanu, un tas nepārsniedz to, kas nepieciešams šī mērķa sasniegšanai.²⁰ Kā norādīts iepriekš, ES pamatlīgumi ietver gan sociālos, gan ekonomiskos mērķus (brīva konkurence iekšējā tirgū), līdz ar to tiesības, kas izriet no noteikumiem par

¹⁷ Lisabonas līgums nemaina panta redakciju.

¹⁸ Lisabonas līgums nemaina panta redakciju.

¹⁹ Mulder J. (Re) Conceptualising a Social Market Economy for the EU Internal Market. *Utrecht Law Review*, 2019, No. 15 (2), pp. 16–31.

²⁰ EST 18.12.2007. spriedums lietā Nr. C 341/05 Laval un Partneri Ltd v. Svenska Byggnadsarbetareförbundet, Svenska Byggnadsarbetareförbundet avdelning 1, Byggettan, Svenska Elektrikerförbundet, 101. punkts.

preču, personu, pakalpojumu un kapitāla brīvu apriti, ir jāabalansē ar sociālās politikas mērķiem.²¹ No minētā izriet: ja tirgus pats spēj risināt sociālos jautājumus, tā ierobežošana nebūs attaisnojama ar sociāliem jautājumiem.²² Savukārt, ja tirgus nespēj risināt sociālos jautājumus, nozīme būs ierobežojuma izcelsmei. Ja tas izriet no ES tiesību normām (tostarp korekti ieviestām nacionālajās tiesībās), preču, personu, pakalpojumu un kapitāla brīva aprīte ir ierobežojama.²³ Taču, kā izriet no judikatūras, tiesisks būs tikai tāds ierobežojums, kurš salīdzinājumā ar citiem iespējamajiem vismazāk ierobežo konkurenci. Ja tas izriet no nacionālajām tiesību normām, nepastāvot ES regulējumam, preču, personu, pakalpojumu un kapitāla brīva aprīte nav ierobežojama. Ja ierobežojums izriet no privāttiesiskiem līgumiem, tas nebūs spēkā.²⁴ Tādējādi LESD 151. pantā sociālās politikas mērķu sasniegšana, ievērojot valstu atšķirīgo praksi, jo īpaši līgumattiecību jomā, ir stingri pakārtota vajadzībai uzturēt ES ekonomikas konkurētspēju – nodrošināt iekšējā tirgus darbību. No tā savukārt izriet, ka dalībvalstu un privātpersonu rīcības brīvība sociālo jautājumu risināšanā ir ierobežota ar preču, personu, pakalpojumu un kapitāla brīvas aprītes brīvību.

Līdz ar to secināms, ka jēdzienā “sociālā tirgus ekonomika ar augstu konkurētspēju” uzsvars ir nevis uz sociālo tirgus ekonomiku, bet gan uz efektīvi konkurējošu tirgus ekonomiku, kurā ES līmenī neatzīta un dalībvalstīs vienveidīgi nepiemērota sociālā politika, ja tā ierobežo preču, personu, pakalpojumu un kapitāla brīvu aprīti iekšējā tirgū, nav tiesiska. Tādējādi, ar Lisabonas līguma grozījumiem uzsākot lietot jēdzienu “sociālā tirgus ekonomika ar augstu konkurētspēju” papildus iepriekš esošajam konkurenci aizsargājošam un veicinošam regulējumam, ir nostiprināta sociālās politikas vieta ES tiesību un vērtību sistēmā, kas, kā izriet no iepriekš veiktās analīzes, radīja konkurences ierobežošanas risku.

Lisabonas līgums un aizsardzība pret konkurences izkropļojumu

Ņemot vērā to, ka iekšējais tirgus un konkurences noteikumi pastāvēja pirms Lisabonas līguma, lai atbildētu uz raksta nosaukumā ietvertu jautājumu, būtiski novērtēt, vai sociālā politika, kuras vieta ES tiesību un vērtību sistēmā ar Lisabonas līgumu ir nostiprināta kā sociālā tirgus ekonomika ar augstu konkurētspēju, vienīgā vēl radīja nepieciešamību aizsargāt pret konkurences izkropļošanas risku līdz Lisabonas līgumam? Ja atbilde ir pozitīva, tad Lisabonas līguma grozījumi pamatoti vairs neparedz ES mērķos aizsardzību pret konkurences izkropļošanu.

Eiropas Parlamenta 2017. gada 16. februāra rezolūcijā vērtēta ES pamatlīgumu potenciāla, ko nodrošina Lisabonas līguma grozījumi, neizmantošana attiecībā uz konkurenci un, piemēram, secināts:

²¹ EST 18.12.2007. spriedums lietā Nr. C 341/05 Laval un Partneri Ltd v. Svenska Byggnadsarbetareförbundet, 105. punkts.

²² EST 23.12.2015. spriedums lietā Nr. C333/14 Scotch Whisky Association, spirits EUROPE, Comité de la Communauté économique européenne des industries et du commerce des vins, vins aromatisés, vins mousseux, vins de liqueur et autres produits de la vigne (CEEV) v Lord Advocate, Advocate General for Scotland, 44.–48. punkts.

²³ EST 18.12.2007. spriedums lietā Nr. C 341/05 Laval un Partneri Ltd v. Svenska Byggnadsarbetareförbundet, 111. punkts.

²⁴ Ibid.

- 1) makroekonomiskās nelīdzsvarotības dēļ ir nepieciešams uzlabot konkurētspēju;
- 2) nepieciešami jauni tiesību akti par ekonomikas politikas būtiskām strukturālām reformām konkurētspējas jomā;
- 3) vairākas dalībvalstis saskaras ar nepieredzētām problēmām, kas saistītas ar konkurētspējas trūkumu un tā sociālajām sekām;
- 4) Eiropas Parlaments aicina optimāli izmantot esošos struktūrfondus, lai veicinātu konkurētspēju un kohēziju ES;
- 5) tiek identificētas prakses, kas kropļo konkurenci iekšējā tirgū, izmantojot kaitniecisku nodokļu politiku.²⁵

Secināms, ka identificētie trūkumi izriet no konkurences politikas, kuras noteikumi izmantojami arī kā krīzes pārvaldības instruments. Līdz ar to Lisabonas līguma grozījumi pamatoti vairs neparedz ES mērķos aizsardzību pret konkurences izkropļošanu.

Kopsavilkums

1. Līdz Lisabonas līgumam ES ekonomiskās politikas mērķi paredzēja aizsardzību pret konkurences izkropļojumu. Ar Lisabonas līguma grozījumiem tas kā atsevišķs ES ekonomiskais mērķis vairs nav definēts, jo aizsardzība pret konkurences izkropļojumu izriet no iekšējā tirgus jēdziena tvēruma.
2. Ar Lisabonas līgumu iekšējo tirgu raksturo jauns jēdziens – “sociālā tirgus ekonomika ar augstu konkurētspēju”.
3. Jēdziens “sociālā tirgus ekonomika ar augstu konkurētspēju” nav definēts ES tiesību normās. Šī jēdziena tvērumu ir skaidrojusi Eiropas Savienības Tiesa.
4. Eiropas Savienības Tiesa jēdziena “sociālā tirgus ekonomika ar augstu konkurētspēju” interpretācijā lielāku nozīmi piešķir konkurētspējai iekšējā tirgū. Tādējādi, ja ES līmenī neatzīta un visās dalībvalstīs vienvēidīgi nepiemērota sociālā politika ierobežo preču, personu, pakalpojumu un kapitāla brīvu apriti iekšējā tirgū, tā nav pieļaujama.
5. Jēdziens “sociālā tirgus ekonomika ar augstu konkurētspēju”, raksturojot iekšējo tirgu, papildus iepriekš esošajam konkurenci aizsargājošam un veicinošam regulējumam nostiprina sociālās politikas vietu ES tiesībās un vērtībās, ņemot vērā potenciālo ietekmi uz konkurenci iekšējā tirgū, kad dalībvalsts realizē rīcības brīvību valsts sociālās politikas jomā un tādējādi var ietekmēt kopīgās ES ekonomiskās intereses.
6. Iekšējais tirgus, ko raksturo sociālā tirgus ekonomika ar augstu konkurētspēju, pamatā ietver visaptverošu aizsardzību pret konkurences izkropļošanu. Vērtējot situāciju pēc Lisabonas līguma, secināms, ka praksē netiek akcentēti konkurenci kropļojoši apstākļi, kurus nerisina ES pamatlīgumos ietvertie instrumenti. Līdz ar to tas, ka ES mērķos aizsardzība pret konkurences izkropļošanu vairs netiek paredzēta, pamatoti izriet no iekšējā tirgus definīcijas.

²⁵ Eiropas Parlamenta rezolūcija par Eiropas Savienības darbības uzlabošanu, izmantojot Lisabonas līguma piedāvāto potenciālu (2014/2249(INI)). Brisele, 16.02.2017., Nr. (2018/C 252/23).

7. Iekšējais tirgus un konkurences noteikumi pastāvēja pirms Lisabonas līguma. Konkurences noteikumus Lisabonas līgums nemaina. Lisabonas līgums precizē iekšējā tirgus jēdzienu, paredzot, ka to raksturo sociālā tirgus ekonomika ar augstu konkurētspēju. Jēdzienu “sociālā tirgus ekonomika ar augstu konkurētspēju” ir skaidrojusi Eiropas Savienības Tiesa. Vienlaikus regulējums līdz Lisabonas līgumam bija pietiekams, lai ierobežotu dalībvalstis realizēt tādu sociālo politiku, kas kaitē iekšējam tirgum. Līdz ar to Lisabonas līguma grozījumiem, pēc autores domām, pamatā ir tekstuāls un tehnisks raksturs.